

Akran Zorbalığının Çocukların Sosyal Becerilerine Olan Etkilerinin İncelenmesi

Ahmet Karababa

MEB Eğitim Yöneticisi

ahmettosun_27@hotmail.com, ORCID:0009-0001-6168-9281

Ramazan Kurtar

MEB Eğitim Yöneticisi

ramazan04162@gmail.com, ORCID:0009-0004-7641-221X

Özet

Bu araştırmada akran zorbalığının çocukların sosyal becerilerine olan etkileri incelenmiştir. Araştırmada, öğretmenlerin görüşlerini incelemeyi amaçlayarak nitel bir model kullanmış ve bu bağlamda fenomenoloji desenini benimsemiştir. Araştırmanın örneklemini, Adıyaman ili Kahta ilçesinde ortaokullarda eğitim veren 15 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin elde edilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde nitel analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığının en başta gelen nedeni ailede zorbalık yaşanmasıdır. Akran zorbalığı yaşayan çocukların sosyal becerilerinin etkileme durumlarına göre, en çok içine kapanma durumunun yaşandığı belirlenmiştir. Akran zorbalığı mağduru öğrencilerin yaşama sevinçlerinde azalma olduğu gözlemlenmiştir. Akran ilişkilerini güçlendirmek ve zorbalığı önlemek amacıyla öğretmenler en çok, öğrencilerin empati kurmalarını sağlamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Sonrasında akranlarla olumlu ilişkiler oluşturmak adına etkinlikler yapma, zorbalık konusunda eğitim verme ve rehberlik servisine yönlendirme kodları öne çıkmıştır. Öğretmenler akran zorbalığını önlemek için en çok veliler ile birlikte hareket ettiklerini aktarmışlardır. Bunun yanı sıra ailelerin çocukları ile daha fazla iletişim kurmalarının sağlanması, rehberlik ile iş birliği içerisinde olmalarının sağlanması ve velilerin akran zorbalığı konusunda bilgilendirilmesi gibi yöntemlerin uygulandığı belirlenmiştir. Bu araştırmada, öğretmen görüşlerine dayanarak, akran zorbalığına maruz kalan çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurma becerilerinin etkilenme durumunu değerlendirmiş ve öğrencilerde kendilerini ifade etmekte zorlanma belirtilerinin en yaygın olduğu ortaya koyulmuştur. Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığının önlenmesi için öne çıkan öneri, zorbalık konusunda eğitim verilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Akran Zorbalığı, Sosyal Beceriler, Ortaokul

Investigation of the Effects of Peer Bullying on Children's Social Skills

Abstract

In this study, the effects of peer bullying on children's social skills were examined. The research used a qualitative model, aiming to examine the opinions of teachers, and adopted the phenomenology pattern in this context. The sample of the research consists of 15 teachers teaching in secondary schools in Kahta district of Adıyaman province. A semi-structured interview form was used to obtain data in the study. Content analysis, one of the qualitative analysis methods, was used to analyze the research data. According to teachers' opinions, the primary cause of peer bullying is bullying in the family. According to the impact on the social skills of children experiencing peer bullying, it has been determined that the most introvert situation is experienced. It has been observed that students who are victims of peer bullying have a decrease in their joy of life. It has been determined that teachers mostly try to help students develop empathy in order to strengthen peer relationships and prevent bullying. Afterwards, the codes of doing activities to create positive relationships with peers, providing education about bullying, and referring to the guidance service came to the fore. Teachers stated that they mostly act together with parents to prevent peer bullying. In addition, it has been determined that methods such as ensuring that families communicate more with their children, ensuring that they cooperate with guidance, and informing parents about peer bullying are implemented. In this study, based on teachers' opinions, it was evaluated whether the ability of children exposed to peer bullying to communicate with their friends was affected, and it was revealed that the most common symptoms of difficulty in expressing themselves were among the students. According to teachers' opinions, the prominent suggestion to prevent peer bullying is to provide training on bullying.

Key Words: Peer Bullying, Social Skills, Secondary School

1. Giriş

Okul ortamında, çocuklar arasında bireysel ya da grup çatışmaları sıkça yaşanabilir. Bu çatışmalar, zamanla zorbalık olarak adlandırılan ve ciddi etkilere yol açabilen olumsuz durumların ortaya çıkmasına neden olabilir. Zorbalık, savunma mekanizmalarında zorluk yaşayan bir kişiye karşı kasıtlı ve tekrar eden olumsuz davranışları içerir (Olweus, 2010). Aynı zamanda, güç ve saldırganlığın savunmasız bir bireye zarar vermek amacıyla kullanıldığı bir ilişki sorununu ifade eder (Craig ve Pepler, 2003).

Zorbalık, bir veya birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilebilir ve hedef alınan kişi ya da grup geniş bir yelpazede olabilir. Bu tür durumlar genellikle zorba, kurban ve zorba/kurban olarak sınıflandırılır (Boulton ve Smith, 1994; Perren ve Alkaser, 2006; Juvonen vd., 2003). Zorbalık

yapan kişilere "zorba", zorbalığa maruz kalanlara "kurban", her iki rolü de üstlenenlere ise "zorba/kurban" denir (Beşel, 2023).

Zorbalık davranışları çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir; fiziksel, sözlü, duygusal ve hatta cinsel boyutlara kadar uzanabilir (Ayas ve Pişkin, 2015). Fiziksel şiddet, hakaret, alay etme, dışlama, dedikodu yayma gibi davranışlar zorbalık kapsamında değerlendirilebilir. Bu tür olumsuz davranışlar genellikle okulun farklı alanlarında gerçekleşebilir, özellikle koridorlarda, tuvaletlerde ve bahçelerde sıklıkla görülebilir.

Zorbalığa maruz kalan bireyler, sürekli aşağılanma, fiziksel müdahalelere uğrama, dışlanma gibi durumlarla karşılaştıkları için düşük benlik saygısı, konsantrasyon problemleri gibi sorunlarla karşılaşabilirler (Olweus vd., 1999). Ayrıca, bu tür olumsuz deneyimlerin etkisiyle yüksek intihar eğilimi ve depresyon gibi psikolojik problemler ortaya çıkabilir (Klomek vd., 2007; Vanderbilt ve Augustyn, 2010). Bu nedenle, zorbalıkla mücadelede okul yönetimi, öğretmenler ve velilerin işbirliği büyük önem taşır.

Çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçiş, bireyin kişilik bütünlüğünü ve kimlik gelişimini sağlaması adına kritik bir süreçtir, özellikle de ortaokul çağında. Bu dönemde, Aslan ve Aşıcı (2011) tarafından belirtildiği gibi, anne-baba ilişkileri yerine akran ilişkileri önemli bir rol oynamaktadır. Ortaokul çağındaki çocuklar genellikle en çok zamanlarını okuldaki arkadaşlarıyla geçirirler (Akkaya, 2021). Bu süreç, çocukların sosyal becerilerini geliştirmeleri, sosyalleşmeleri ve fiziksel, duygusal, bilişsel gelişimlerinin desteklenmesi açısından büyük önem taşır, bu da çocukların gelecekteki yaşamları için sağlıklı bir temel oluşturabilir.

Ergenlik, daha önceki yaşam evrelerinde kazanılan sosyal deneyimler ve becerilerle ilişkilidir. Çocukluk döneminde ebeveynlerden sevgi, şefkat ve ilgi görmek, çocuğun özgüven duygusunu geliştirmesi, olumlu iletişim kurması ve sosyal beceriler kazanması için önemlidir (Güdük, 2008). Ayrıca, ergenlik dönemindeki bireyin sosyal becerilerini artırmada, Shepperd (1983) tarafından belirtildiği gibi, duygularını ve düşüncelerini açıklayabilme, bireysel özelliklerini uygun şekilde ifade edebilme ve sosyal rollerini sürdürebilme gibi yetenekler büyük önem taşır. Örneğin, bir öğrencinin ders çalışmak için arkadaşını davet etmesiyle birlikte bir yemek organizasyonuna katılması, farklı sosyal becerilere ihtiyaç duyar (Yıldırım, 2006).

Sosyal becerinin Libet ve Lewinsohn (1973) tarafından açıklandığı gibi davranışların sosyal sonuçları açısından tanımlanabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, olumlu pekiştirilen davranışları

sergileme ve cezalandırılabilen davranışları sergilememe yeteneği karmaşık bir sosyal beceri olarak değerlendirilir. Gresham ve Elliott (1993) tarafından yapılan bir diğer tanıma göre, sosyal beceri çevrenin yargılarına dikkat etme yeteneğiyle ilişkilidir. Başkalarıyla olumlu etkileşimde bulunma yeteneği, öğrenilmiş, sosyal olarak kabul edilebilir davranışlara sahip olma durumu olarak tanımlanır (Gresham vd., 2011). Bu nedenle, çocukların sosyal becerilerini geliştirmeleri ve bu becerileri güçlendirmeleri, hem okulda hem de ileriki yaşamlarında başarı ve mutluluk açısından kritik bir faktördür.

Akran zorbalığı, çocukların sağlıklı sosyal gelişimini engelleyebilir ve bu da sosyal becerilerin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilir. Zorbalığa maruz kalan çocuklar, genellikle düşük benlik saygısı, güvensizlik ve çekingenlik gibi sorunlarla karşılaşabilirler, bu da sosyal becerilerin gelişimini kısıtlayabilir. Bu bağlamda bu araştırmada akran zorbalığının çocukların sosyal becerilerine olan etkileri incelenmiştir. Buna göre çocukların sosyal ilişkilerindeki olumsuz etkileri anlamak ve bu durumun sosyal beceriler üzerindeki potansiyel zararlarını değerlendirmek adına önemli bir araştırmadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, öğretmenlerin görüşlerini incelemeyi amaçlayarak nitel bir model kullanmış ve bu bağlamda fenomenoloji desenini benimsemiştir. Fenomenoloji, bir felsefe ve sorgulama yöntemi olarak kullanıldığında, sadece bilgi elde etme amacını taşımaz; aksine, insanların bilinçli bir düzeyde yaşam dünyalarını anlamak için yapılan yorumlar ve anlam oluşturunucı entelektüel bir katılımı içermektedir (Qutoshi, 2018).

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini ortaokul öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, Adıyaman ili Kahta ilçesinde ortaokullarda eğitim veren 15 öğretmen oluşturmaktadır. Tablo 1’de katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcılar	Branş	Görev Süresi	Yaş
K1	Matematik	3 yıl	29
K2	Bilişim Öğretmeni	10 Yıl	35
K3	İngilizce	13 Yıl	39
K4	Fen Bilimleri	6 Yıl	32
K5	Sosyal Bilgiler	12 Yıl	38
K6	Fen Bilimleri	22 Yıl	49
K7	Türkçe	7 Yıl	38
K8	Matematik	1 Yıl	24
K9	Fen Bilimleri	1 Yıl	27
K10	Din Kültürü	7 Yıl	36
K11	Rehberlik	1 Yıl	28
K12	Din Kültürü	5 Yıl	32
K13	Rehberlik	9 Yıl	33
K14	Rehberlik	1 Yıl	25
K15	İngilizce	1 Yıl	27

Tablo 1’de öğretmenlerin demografik özellikleri yer almaktadır. Buna göre, öğretmenlerin görev süreleri 1-22 yıl arasında değişmektedir. Öğretmenlerin yaşları ise 25-49 arasındadır. Araştırmaya 3 rehberlik öğretmeni, 3 fen bilimleri öğretmeni, 2 matematik öğretmeni, 2 İngilizce öğretmeni, 2 din kültürü öğretmeni, 1 bilişim öğretmeni, 1 sosyal bilgiler öğretmeni ve 1 Türkçe öğretmeni katılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin elde edilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde görüşme sağlanan bireylere araştırma ile ilgili ön bilgilendirilme sağlanmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formunda 7 soru yer almaktadır. Çalışma grubuna dahil edilen kişiler ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen görüşme soruları aşağıda yer almaktadır:

- Hangi nedenlerden ötürü akran zorbalığının gerçekleştiğini düşünüyorsunuz?
- Akran zorbalığı deneyimi yaşayan çocukların sosyal becerilerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
- Gözlemlediğiniz kadarıyla, akran zorbalığı mağduru olan öğrencilerin sosyal becerilerinde hangi değişiklikleri fark ettiniz?

- Akran ilişkilerini güçlendirmek ve zorbalığı önlemek amacıyla öğrencilere yönelik hangi etkinlikleri düzenliyorsunuz?
- Akran zorbalığı konusunda ebeveynlerle nasıl bir iş birliği içindesiniz?
- Akran zorbalığına uğrayan çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurma becerilerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
- Akran zorbalığının önlenmesi için neler yapılmasını önerirsiniz?

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın her aşamasında dikkatli bir yaklaşım benimsenmiştir. Veri toplama sürecinde, çalışma grubu farklı özelliklere sahip katılımcılardan oluşturularak derin ve çeşitli verilere ulaşma hedefi güdülmüştür. Veri toplama aracının geliştirilmesi aşamasında, ölçme aracının kapsam ve görünüş geçerliği eş uzman incelemesine dayanarak değerlendirilmiştir (Büyüköztürk, 2017).

Görüşme sorularının oluşturulma sürecinde, literatürdeki bilgilerin yanı sıra, araştırmacının danışmanı ve okul rehber öğretmeni gibi uzman görüşleri de dikkate alınmıştır. Bu yaklaşım, soruların araştırmanın amacına daha uygun ve zengin bir içerikle şekillenmesini sağlamıştır. Güvenirlik açısından, öğretmen görüşlerine yönelik kodlamalar, nitel araştırma alanında uzman olan kişilerin incelemesine sunularak değerlendirilmiştir (Aktan, 2020).

Temaların oluşturulma sürecinde uzman görüşleri ön planda tutuldu ve görüş ayrılıkları göz önüne alınarak tekrar kodlamalar yapılmıştır. Bu analiz süreci, uzman görüşleriyle zenginleştirilerek araştırmanın güvenilirliğini artırmış ve elde edilen sonuçların daha sağlam temellere dayanmasını sağlamıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde nitel analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. Görüşme formlarından elde edilen veriler içerik analizi yöntemine göre, tema ve kodlara ayrılmış ve kişilerin görüşleri kodlanarak tablolastırılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde katılımcılara uygulanan görüşme formları neticesinde elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

3.1. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığının Gerçekleşme Nedenleri

Öğretmenlere “*Hangi nedenlerden ötürü akran zorbalığının gerçekleştiğini düşünüyorsunuz?*” sorusu sorulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine ilişkin içerik analizi Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığının Gerçekleşme Nedenleri

Tema	Kodlar	f
Akran Zorbalığının Gerçekleşme Nedenleri	Ailede zorbalık yaşanması	11
	Güçlü, sert, üstün görünme çabası	8
	Arkadaş çevresi	2
	İnternet, sosyal medya etkisi	2
	Daha önce akran zorbalığına maruz kalınması	2
	Zorbalık yapılan öğrencinin yalnız olması	2
	Çocuklarda vicdan bilincinin gelişmemesi	1
	Sosyal ilişkilerde zorlanma	1

Tablo 2’de öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığının gerçekleşme nedenleri yer almaktadır. Buna göre 11 öğretmenin ortak görüşüne göre akran zorbalığının en başta gelen nedeni ailede zorbalık yaşanmasıdır. Sonrasında ise öğrencinin güçlü, sert, üstün görünme çabası (n=8) gelmektedir. Bunların yanı sıra, arkadaş çevresi, internet/sosyal medya etkisi, daha önce akran zorbalığına maruz kalınması ve zorbalık yapılan öğrencinin yalnız olması gibi nedenler aktarılmıştır.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığının gerçekleşme nedenleri ile ilgili verilen öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

“Başarı, başarısızlık, kendini bir konuda üstün görme konusunda, arkadaş grubu olan öğrencilerde arkadaşlık kuramayan öğrencileri kendi gruplarına almak konusunda akran zorbalığı yaptıklarını gözlemledim”. (K1)

“Zorbalık yapan çocukların ailede zorbalık görmesi, arkadaşlar arasında üstünlük sağlamak istemeleri, kendini kanıtlama çabası içinde olması.” (K3)

“Özellikle ergenlik dönemi çocukları arasındaki üstünlük mücadelesi ve farklı görünme çabası.” (K5)

“Akran zorbalığının nedenleri arasında çocuklarının aile içi şiddet görmesi kendisini iyi ifade edecek bir ortam bulmaması, sosyal ilişkilerde zorlanma ve iletişim problemlerini sıralayabiliriz”. (K6)

“En önemli nedenlerinden biri aile yaşantısıdır. Zorbanın bir başka zorba tarafından şiddette uğramış olmasıdır. Zorbanın dışarıdan güçlü, çekinilen kişi ve sert görünmek istenmesidir”. (K7)

“Çocuğun daha önce akran zorbalığına maruz kalmış olması. Çocuğun kendini dışarıdan sert bir birey olarak göstermeye çalışması. Aile bireyleri tarafından şiddete maruz kalması”. (K9)

“Aile içinde yaşanan olumsuzluklar. İnternet, Sosyal Medya’daki yanlış örnekler”. (K10)

“Zorbanın arkadaşlarının önünde kendini güçlü göstermeye çalışması, ailesinden şiddet içeren davranışlar görmesi ve günümüzde sosyal medyanın etkisi olarak üç ana nedene bağlıyorum”. (K11)

“Zorbalık yapan çocukların ailede zorbalık görmesi, arkadaşlar arasında üstünlük sağlamak istemeleri, kendini kanıtlama çabası içinde olması”. (K12)

“Kurbanın özgüven eksikliğinin olması, yalnız olması, hayır deme becerisinin yetersiz olması”. (K13)

3.2. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığı Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Etkileme Durumları

Öğretmenlere “Akran zorbalığı deneyimi yaşayan çocukların sosyal becerilerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine ilişkin içerik analizi Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığı Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Etkileme Durumları

Tema	Kodlar	f
Akran Zorbalığı Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Etkileme Durumları	İçine kapanma	10
	Sosyal ilişkilerde zayıflama	8
	Özgüvenlerinde azalma	4
	Kendini ifade etmekte zorlanma	4
	Korku içinde yaşama	3
	Toplumdan soyutlanma	2
	Saldırgan davranış gösterme	2
	Fikirlerini beyan edememe	2
	Kendinden zayıf kişilere zorbalık yapma	1
	Akademik başarıda düşme	1

Tablo 3’de öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığı yaşayan çocukların sosyal becerilerinin etkileme durumları yer almaktadır. Elde edilen verilere göre çok farklı etkilenme durumlarının olduğu belirlenmiştir. En çok içine kapanma durumunun yaşandığı belirlenmiştir (n=10). Sonrasında ise sosyal ilişkilerde zayıflama eğiliminin olduğu görülmüştür (n=8). Bunların yanı sıra, özgüvende azalma, kendini ifade etmede zorlanma ve korku içinde yaşanma gibi durumların da yaşandığı belirlenmiştir.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığı yaşayan çocukların sosyal becerilerinin etkileme durumları ile ilgili verilen öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

“Genellikle arka sıraya geçip sessizlik yaşıyorlar. Derste soruları parmak kaldırarak değil de öğretmenin yanına sessizce soru sorma eğiliminde bulunuyor”. (K1)

“Okulda uyum sorunu yaşarlar, kişiler arasında iletişimde problem yaşarlar, öfkelerini kontrol etmede güçlük yaşarlar”. (K2)

“İçine kapanık sosyal aktivitelere katılmayan çocuklar olmaktadırlar. Her zaman korku içinde yaşıyorlar. Kendi fikirlerini beyan edemiyorlar.” (K3)

“Olumsuz etkileniyorlar. İnsanlarla temas kurmaktan ve sosyal hayattan uzaklaşıyorlar”. (K4)

“Genellikle içine kapanık olurlar. Kendilerini ifade edemezler.” (K5)

“Akran zorbalığı yapan ve yaşayan çocuklarda mesleki hayatım boyunca gözlemlerim sonucunda her iki gurup çocuğunda korkularının oluşması ve sosyal becerilerinin gün geçtikçe zayıfladığını gördüm. Kendisini iyi ifade edememesinden dolayı sosyal bir çevre edinmemesi de bu durumun sonuçlarındandır. Doğal olarak akademik başarının düşmesi”. (K6)

“Çocuklarda oldukça sıkıntı veren bir durum olmaktadır. Güvensizlik ortaya çıkar. Öz güvenleri oldukça düşük oluyor. Saldırgan davranışlar sergiliyor ve kendinden zayıf olan kişilere zorbalık yaptığı görülmüyor.” (K7)

“Akran Zorbalığı, çocukları içine kapanık yapar, arkadaş yapma ve güvenmek konusunda tereddüt yaşatır; sosyal tarafta işler biraz sarpa sarabilir”. (K8)

“Genelde içe kapanıktırlar. Arkadaş ortamının sınırlı olduğu alanlarda takılmak isterler. Çok az sayıda arkadaşları bulunur”. (K9)

“Olumsuz yönde etkilenir, kendine olan inancı zayıflar. Mutsuz olur. İkili ilişkilerde daha çok alttan alan, karşı tarafı onaylayan bir kişilik ortaya çıkar”. (K13)

“Olumsuz yönde etkiliyor. Akran zorbalığına uğrayan çocuklar içe kapanık ve özgüvensiz hale geliyor. Kendilerini ifade etmekte zorlanıyorlar”. (K14)

“Akran zorbalığı yaşayan çocuklar kendilerini toplumdan izole eder. Genellikle pek bir arkadaş çevresi edinmeye çalışmazlar. Yalnız takılmayı tercih ederler. Çünkü arkadaş edinecek kadar özgüvenleri yoktur ve arkadaşlarının da onlarla alay edebileceğini düşünürler”. (K15)

3.3. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığı Mağduru Öğrencilerin Sosyal Becerilerinde Yaşanan Değişiklikler

Öğretmenlere “Gözlemlediğiniz kadarıyla, akran zorbalığı mağduru olan öğrencilerin sosyal becerilerinde hangi değişiklikleri fark ettiniz?” sorusu sorulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine ilişkin içerik analizi Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığı Mağduru Öğrencilerin Sosyal Becerilerinde Yaşanan Değişiklikler

Tema	Kodlar	f
Akran Zorbalığı Mağduru Öğrencilerin Sosyal Becerilerinde Yaşanan Değişiklikler	İçine kapanma	8
	Yaşama sevincinde azalma	6
	Kendilerini toplumdan soyutlama davranışı	5
	Özgüven kaybı	5
	Kendini ifade etmekte zorlanma	4
	Arkadaşlık kurmada zorlanma	3
	Akademik başarıda azalma	2
	Kaygı durumlarının artması	2

Tablo 4’de öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığı mağduru öğrencilerin sosyal becerilerinde yaşanan değişiklikler yer almaktadır. Elde edilen verilere göre sosyal becerilerde çok farklı şeylerin yaşandığı belirlenmiştir. En çok içine kapanma durumunun yaşandığı belirlenmiştir (n=8). Sonrasında ise öğrencilerin yaşama sevinçlerinde azalma olduğu gözlemlenmiştir (n=6). Öğrencilerde ayrıca kendilerini toplumdan soyutlama davranışı (n=5), özgüven kaybı (n=5) kendini ifade etmekte zorlanma (n=4) davranışlarının da yaşandığı aktarılmıştır.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığı mağduru öğrencilerin sosyal becerilerinde yaşanan değişiklikler ile ilgili verilen öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

“Okula yeni gelen bir öğrenci varsa onunla takılma eğiliminde oluyor”. (K1)

“Sosyal beceriler zayıflıyor hatta birey yavaş yavaş sosyal hayattan kopuyor”. (K4)

“Akademik gerileme, içine kapanma, kaygı durumunun artması, iletişim problemleri”. (K6)

“Düşük özsaygı, depresyon, okul performansının düşmesi ve hatta intihar eylemleri gibi psikolojik sorunlar yaşadığını göstermektedir.” (K7)

“Akran Zorbalığı, çocukları içine kapanık yapar, arkadaş yapma ve güvenmek konusunda tereddüt yaşatır; sosyal tarafta işler biraz sarpa sarabilir”. (K8)

“Toplumdan kedilerini soyutluyorlar, kendilerini çaresiz olarak görüyorlar”. (K10)

“İçe kapanma, hayattan zevk alamama, sosyal ilişkilerden kaçma, okula devam etmek istememe ve özgüvenlerinde azalma olarak fark ettim”. (K11)

“Çok aktif olan çocukların sönük kaldığı, suskunlaştığı ve hiçbir şey yapmak istemediği ortaya çıkmaktadır. Yapmak istediklerini hep geri plana atmaktadır. Görünmek istenmeyen biri olmaya çalışır”. (K12)

“Kendilerini ifade etmekte zorlandıklarını ve içe kapanık hale geldiklerini fark ettim”. (K14)

“Daha önce konuşkan ve neşeli olan çocuklar akran zorbalığından sonra daha içe kapanık ve özgüvensiz hale geldiler”. (K15)

3.4. Akran İlişkilerini Güçlendirmek ve Zorbalığı Önlemek Amacıyla Öğretmenlerin Başvurdukları Yöntemler

Öğretmenlere “Akran ilişkilerini güçlendirmek ve zorbalığı önlemek amacıyla öğrencilere yönelik hangi etkinlikleri düzenliyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine ilişkin içerik analizi Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5. Akran İlişkilerini Güçlendirmek ve Zorbalığı Önlemek Amacıyla Öğretmenlerin Başvurdukları Yöntemler

Tema	Kodlar	f
Akran İlişkilerini Güçlendirmek ve Zorbalığı Önlemek İçin Başvurulan Yöntemler	Öğrencilerin empati kurmalarını sağlama	6
	Akranlarla olumlu ilişkiler oluşturmak adına etkinlikler yapma	5
	Zorbalık konusunda eğitim verme	5
	Rehberlik servisine yönlendirme	4
	Öğrencilerle sürekli iletişim halinde olma	3
	Özgüvenleri geliştirecek etkinlikler yapma	3
	Farkındalık yaratacak etkinlikler yapma	2
	Aile ile iş birliği	1
	Öğrencileri başarı oldukları alanlara yönlendirme	1

Tablo 5’de akran ilişkilerini güçlendirmek ve zorbalığı önlemek amacıyla öğretmenlerin başvurdukları yöntemler yer almaktadır. Öğretmenler bu konuda en çok, öğrencilerin empati kurmalarını sağlamaya çalıştıkları belirlenmiştir (n=6). Sonrasında akranlarla olumlu ilişkiler oluşturmak adına etkinlikler yapma (n=5), zorbalık konusunda eğitim verme (n=5) ve rehberlik servisine yönlendirme (n=3) kodları öne çıkmıştır. Ayrıca bazı öğretmenler öğrencilerle sürekli

iletişim halinde olduklarını ve zorbalığa uğrayan öğrencilerin özgüvenleri geliştirecek etkinlikler yaptıklarını da aktarmışlardır.

Akran ilişkilerini güçlendirmek ve zorbalığı önlemek amacıyla öğretmenlerin başvurdukları yöntemler ile ilgili verilen öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

“Zorbalık yapan öğrenciler ile empati duygusuna yer vermeye çalışıyorum. Arkadaşlık duygusunu geliştirmeye ve arkadaşlarımız ile iyi geçinmenin faydalarından, özelliklerinden konuşuyoruz. Okuduğumuz hikayelerden zorbalık konusu olan bölümlerden öğrencilerin ders çıkarması gereken noktaları izah ediyoruz. Bunu yaparken de çocukların anlatımına daha çok yer veriyorum.” (K3)

“Tek kazananın olmadığı birden fazla kazananın ve paylaşmanın temel alındığı sosyal faaliyetler ve oyunlar oynatıyorum”. (K4)

“Grup rehberliği çalışmaları faydalı olabilir. Böylece öğrencilerin sosyal ortamda kendini ifade etme becerileri gelişebilir.” (K5)

“Akran zorbalığının ortadan kaldırılması öncelikle yapılması gerekenlerin arasında, sorunun aile boyutunun ve sınıf için gruplaşmanın mı bir sonucu olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu durumlarda problemin kaynağının belirlenmesi en önemli adımlardan biri olacaktır. Sonrasında yapılacaklar şunlardır; okul rehberlik servisi ile kontrollü terapiler yapılması, öğrencinin gözlemlenmesi ve tüm sürecin aile ile sürecin birlikte yürütülmesi”. (K6)

“Farkındalık yaratmak, akranlarına karşı empati geliştirmesini sağlamak. Çocuklarla her gün konuşup onları dinlemek gerekiyor. Okulda ve hatta teneffüste onlarla zaman geçirmek gerekiyor.” (K7)

“Grup çalışmaları, takım oyunları ve empati kurmayı hedefleyen rol yapma etkinlikleri düzenliyorum. Böylece öğrenciler hem birbirleriyle daha iyi anlaşıyor hem de herkesin hislerine saygı göstermeyi öğreniyor”. (K8)

“Akran zorbalığı yaşayan öğrenciye özgüven aşılanmalıdır. Öğrencinin başarılı olduğu konuları açığa çıkarıp gelişimine yardımcı olunmalıdır. Akran zorbalığı derste bütün çocuklara anlatılıp, bu durumla karşılaştığında neler yapmaları gerektiğini bilmelidirler”. (K9)

“Grup ve bireysel olarak iki farklı şekilde yürütüyorum. Grup etkinliklerinde zorbalık türleri hakkında bilgi verdikten sonra bu davranışların yaratacağı sonuçlar hakkında bilgi veriyorum. Eğer bu davranışları yaşayanlar varsa bu davranışlardan nasıl korunabilecekleri hakkında bilgi veriyorum. Bunun dışında akran zorbalığını tespit ettiğim öğrencilerden hem zorba hem mağdur ile bireysel görüşme gerçekleştiriyorum”. (K11)

“Empati kurabilecekleri, birbirleriyle iletişim ve etkileşim halinde olabilecekleri etkinlikler düzenliyorum”. (K14)

“Kendini soyutlamış öğrencilerle diğer öğrencileri grup yapıp çeşitli oyun etkinliği düzenliyorum”. (K15)

3.5. Akran Zorbalığı Konusunda Öğretmenlerin Ebeveynlerle Olan İş Birlikleri

Öğretmenlere *“Akran zorbalığı konusunda ebeveynlerle nasıl bir iş birliği içindesiniz?”* sorusu sorulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine ilişkin içerik analizi Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Akran Zorbalığı Konusunda Öğretmenlerin Ebeveynlerle Olan İş Birlikleri

Tema	Kodlar	f
Öğretmenlerin Ebeveynlerle Olan İş Birlikleri	Veli ile birlikte hareket etme	6
	Ailelerin çocukları ile daha fazla iletişim kurmalarını sağlama	5
	Rehberlik ile iş birliği içerisinde olmalarını sağlama	5
	Veliler akran zorbalığı konusunda bilgilendirilmekte	5
	Velilerin çocuklarını dinlemelerini sağlama	3
	Öğrencilerin evdeki durumlar hakkında bilgi alma	1
	Bir uzmandan destek almalarını önerme	1

Tablo 6’da akran zorbalığı konusunda öğretmenlerin ebeveynlerle olan iş birlikleri yer almaktadır. Öğretmenler akran zorbalığını önlemek için en çok veliler ile birlikte hareket ettiklerini aktarmışlardır (n=6). Bunun yanı sıra ailelerin çocukları ile daha fazla iletişim kurmalarının sağlanması (n=5), rehberlik ile iş birliği içerisinde olmalarının sağlanması (n=5) ve velilerin akran zorbalığı konusunda bilgilendirilmesi (n=5) gibi yöntemlerin uygulandığı belirlenmiştir.

Akran zorbalığı konusunda öğretmenlerin ebeveynlerle olan iş birlikleri ile ilgili verilen öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

“Aileleriyle sürekli iletişim halinde olup onlarla daha fazla zaman ayarlamasını sağlayabiliriz”. (K2)

“Ailelerin çocukları ile çok iyi geçinmesini hatta çocukların sırlarını aileleri ile paylaşacak kişiler olmasını istiyoruz. Sorunları görmemezlikten gelinmemelerini ve çözüm odaklı çalışma yapmalarını istiyoruz. Çocuklarına özgüven aşılamalarını, çocukların çekinmeden aileleri işe sorunları paylaşabilmelerini anlatıyoruz. Okul rehber öğretmenleri ile iş birliği içerisinde olmalarının öneminden bahsediyoruz.” (K3)

“Öğrencinin yaşadığı zorbalığı paylaşır ve bunu nasıl aşacağımızı onlara anlatırım onlarıda sürece katar ve desteklerini alırım. Eğer çocukları zorbalığı yapan ise ayrı mağdur olan ise ayrı bir plan izlerim”. (K4)

“Sürekli iletişim halinde olmak gerekir. Davranışlarında ciddi değişiklikler varsa bu akran zorbalığına maruz kaldığına işaret olabilir. Bunu da en iyi veliler ve öğretmenler gözlemleyebilir.” (K5)

“Akran zorbalığı yaşayan öğrencilerimiz ile önce annesi ile iletişime geçiyorum. Durumun ondan dinliyorum nasıl bir çocuk olduğunu evde neler yaptığını öğrendikten sonra bir planlama dahilinde veli öğrenci ve öğretmen üçgen ile beraber sorunların çözümleri üzerinde konuşuyorum. Ortak çözümler bularak beraber hareket ediyoruz”. (K6)

“Böyle bir durumda ebeveyn ve öğretmen olarak öğrenciyi hassas bir tavırla dinliyor ve bireysel çözümler üretmeye çalışıyoruz. Çocuğu zorbalığa karışan ailenin öncelikle çocuğunu dikkatle dinliyor, çocuğuna nasıl yardım edebileceği üzerinde düşünüyoruz okul ile iş birliği yapması ve uzmanlardan da destek almaya çalışıyoruz.” (K7)

“Ebeveynlerle düzenli toplantılar yapıyor ve zorbalık konusunda farkındalık yaratmak için bilgilendirme oturumları düzenliyorum. Ayrıca, evde de destekleyici bir ortam oluşturulabilmesi için pratik öneriler sunuyorum”. (K8)

“Önleyici çalışma olarak veli toplantılarında yol gösterici açıklamalar yaptıktan sonra broşür dağıtıyorum. Eğer bu durumu yaşayan öğrenciler olursa velilerden rehberlik servisine gelmelerini rica ediyorum”. (K11)

“Akran zorbalığı hakkında velileri bilinçlendirmek amacıyla eğitimler vermekteyim”. (K13)

“Yüz yüze görüşmeler yapılıyor, durumdan bahsediliyor ve beraber ne gibi önlemler alabileceğimizi konuşuyoruz”. (K14)

3.6. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığına Uğrayan Çocukların Arkadaşlarıyla İletişim Kurma Becerilerinin Etkilenme Durumu

Öğretmenlere “Akran zorbalığına uğrayan çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurma becerilerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine ilişkin içerik analizi Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığına Uğrayan Çocukların Arkadaşlarıyla İletişim Kurma Becerilerinin Etkilenme Durumu

Tema	Kodlar	f
Akran Zorbalığına Uğrayan Çocukların Arkadaşlarıyla İletişim Kurma Becerilerinin Etkilenme Durumu	Kendini ifade etmekte zorlanıyorlar	8
	Daha fazla içe kapanık oluyorlar	7
	Arkadaşlık kurma konusunda sorun yaşıyorlar	7
	Daha agresif oluyorlar	3
	Zorbalığa uğrayacağı düşüncesi ile kimseyle iletişim kurmamaktalar	1
	Okula karşı korku yaşıyorlar	1

Tablo 7’de öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığına uğrayan çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurma becerilerinin etkilenme durumu yer almaktadır. Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığı yaşayan öğrencilerde en çok kendilerini ifade etmekte zorlanma şeklinde belirtiler olduğu aktarılmıştır (n=8). 7’şer öğretmen ise zorbalığa uğrayan öğrencilerin daha fazla içe kapandıklarını ve arkadaşlık kurmada zorluk yaşadıklarını dile getirmiştir. 3 öğretmen ise bu öğrencilerin daha agresif olduklarını aktarmıştır.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığına uğrayan çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurma becerilerinin etkilenme durumu ile ilgili verilen öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

“Kendilerine yeni arkadaşlık kurma durumuna geçiyorlar. Genellikle sessiz öğrencilerle ya da sınıfımıza yeni gelen öğrencilerle birlik olma şeklinde davranıyorlar. Ya da diğer sınıflarda ya da alt dönemlerde tanıdıkları varsa onlarla iletişim kuruyorlar. Sessiz bir yapıya sahipse sınıf ortamında daha da sessiz hale geliyor, hırçın ve konuşkan bir öğrenci ise bu davranış daha da artıyor”. (K1)

“Çok pasif durmaktalar. Kendi kararlarını alamayacak derecede ikinci planda kalıyorlar. Katılmadığı fikirlere dahi katılmak zorunda kalıyorlar. Söylenenleri kabul etmekle yetiniyorlar.” (K3)

“Her an zorbalığa uğrayacağı düşüncesi olduğundan kimseyle temas kurmaz”. (K4)

“Akran zorbalığı çocuklarda okula karşı korku ve isteksizlik yaratır. Bu durumdaki öğrenciler genellikle duygularını paylaşmada zorlanır ve içe kapanık olurlar.” (K5)

“Akran zorbalığının kaynağında kendini ifade edememe ve iletişim problemleri olduğundan doğal olarak olumsuz etkileniyorlar. Zorbalığa uğrayan öğrencide gizli saldırganlıklar, ileri yaşlarda psikolojik sorunlar eziklik hissi gibi tüm sorunlar sağlıklı bir iletişimin önünde bir engel olarak önümüze çıkmaktadır”. (K6)

“İnsanlarla iletişim kurmaya çekinir. İçine kapanık olur. Sınıfta söz almaya çekinir, genel olarak sosyal aktivitelere katılmaktan çekinir.” (K7)

“Zorbalık yaşayan çocuklar genellikle arkadaşlarıyla iletişim kurmada güvensizlik yaşarlar, bazen de arkadaşlık ilişkilerinde çekingen olabilirler. Bu durum, onların sosyal çevrelerinde kendilerini ifade etme ve rahat hissetme becerilerini olumsuz etkileyebilir”. (K8)

“Çocuğun iletişim becerilerinde ve sosyal becerilerinde düşüşler meydana gelir. Çocuk içe kapanık olur”. (K9)

“Genellikle içe kapanma olduğu için başkalarıyla iletişim kurma becerileri de giderek köreliyor”. (K11)

“Olumsuz yönde etkiliyor. Zorbalığa uğrayan çocuk arkadaşlarına ve hatta öğretmenlerine karşı sessiz ve çekingen hale geliyor”. (K14)

3.7. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığının Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler

Öğretmenlere “Akran zorbalığının önlenmesi için neler yapılmasını önerirsiniz?” sorusu sorulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine ilişkin içerik analizi Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Öğretmen Görüşlerine Göre Akran Zorbalığının Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler

Tema	Kodlar	f
Akran Zorbalığının Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler	Zorbalık konusunda eğitim verilmelidir	10
	Aileler bilinçlendirilmelidir	5
	Çocuklarla daha fazla iletişim kurulmalı, dinlenmelidir	5
	Okul-aile-öğretmen iş birliği yapılmalıdır	4
	Çocukları güvende hissettirmek gerekmektedir	3
	Zorbalık davranışlarına anında müdahale edilmelidir	2
	Çocukların kendilerini ifade edebilmeleri sağlanmalıdır	2
	Zorbalık yapan çocuklara empati kurdurulmalıdır	2
	Kamu spotları yapılmalıdır	1
	Tam olarak engellenemez	1
	Öğrencilerle grup çalışmaları yapılmalıdır	1

Tablo 8’de öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığının önlenmesi için yapılması gerekenler yer almaktadır. Öğretmenlerin farklı önerileri olduğu görülmüştür. En çok öne çıkan öneri, zorbalık konusunda eğitim verilmesidir (n=10). Sonrasında ailelerin zorbalık konusunda bilinçlendirilmeleri (n=5) ve çocuklarla daha fazla iletişim kurulması, dinlenilmesi (n=5) gelmektedir. Bunların dışında okul-aile-öğretmen iş birliği yapılmasının da zorbalığın önlenmesinde etkili olabileceği görüşünü savunan 4 öğretmen vardır.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığına uğrayan çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurma becerilerinin etkilenme durumu ile ilgili verilen öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

Çocuklarla daha çok zaman geçirilebilir, okul-aile-öğretmen iş birliğinde çözümler üretmek gerekir, çocuğu dinleyip onu önemseyeceğimizi hissettirmemiz gerekir, onun kendisini güvende hissedeceği ortamı hazırlamak gerekir". (K2)

"Zorbalık yapan çocukların aileleri ile konuşulması gerektiğine inanıyorum. Etkileyici film, hikâye veya kişilerden zorbalığın ne kadar kötü olduğunun farkına varılması gerektiğinin izlenmesi, okunması veya dinlenmesi gerekmektedir. Zorbalık yapan çocukların en çok sevdiği kişilerden yani kimden çok etkileniyorsa o kişilerin zorbalık konusunda çocuğu bilinçlendirmesi gerekiyor. Zorbalık yapan çocukların drama gibi etkinliklerde rol alıp zorbalık gören çocuk rolü verilmeli." (K3)

"Sürekli velilerle iletişim halinde olmak gerekir. Sınıf içinde grup rehberliği çalışmalarına ağırlık verilmeli. Gerektiğinde okul rehber öğretmeni ile görüştürülmesi sağlanmalıdır." (K5)

"En önemlisi zorbalığın ne olduğunu öğrenmek gerekiyor. Öğrencilere saygı ve sevgi göstermek gerekiyor. Zorbalık konusunda etkinlikler düzenlemek gerekiyor. Diğer öğretmen arkadaşlarımızla akran zorbalığı ne olduğu konusunda tartışmak gerekiyor. Zorbalığı gördüğümüzde anında harekete geçmek gerekiyor." (K7)

"Zorbalığı önlemek için eğitimler düzenlemek, iletişim kapılarını açık tutmak, empati ve takım çalışması becerilerini geliştirmek ve iyi davranışları ödüllendirebiliriz". (K8)

"Bütün öğrenciler bilgilendirilmelidir. Sosyal davranışlar geliştirilmelidir." (K9)

"Bu konunun hem okul hem ev ayağı var. Okulda böyle davranışlar olmaması için önleyici çalışmalara önem verilmesi gerekir. Asla zorba öğrencinin yaptığı davranışın ödüllendirilmemesi gerekir. Mağdur öğrencinin sosyal ilişkilerinin desteklenmesi gerekir. Hangi davranışların zorbalık olduğu tüm öğrencilere anlatılması gerekir. Ayrıca evde anne babalara da çok iş düşmektedir. Ebeveynlerin evde kesinlikle başvurma, şiddeti övme vb. davranışlardan kesinlikle uzak durması lazım. Evde öğrencinin dinlenmesi gerekir. Böyle bir durum fark edilirse rehberlik servisiyle görüşmeleri gerekir". (K11)

"Okulda eğitimler verilmeli. Veliler bu konuda bilinçlendirilmelidir". (K13)

"Öğrencilere seminerler verilebilir. Empati duygularını geliştirebilecekleri etkinlikler, oyunlar düzenlenebilir". (K14)

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada akran zorbalığının çocukların sosyal becerilerine olan etkileri incelenmiştir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin görev süreleri 1-22 yıl arasında değişmektedir. Öğretmenlerin yaşları ise 25-49 arasındadır. Araştırmaya 3 rehberlik öğretmeni, 3 fen bilimleri öğretmeni, 2 matematik öğretmeni, 2 İngilizce öğretmeni, 2 din kültürü öğretmeni, 1 bilişim öğretmeni, 1 sosyal bilgiler öğretmeni ve 1 Türkçe öğretmeni katılmıştır.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığının en başta gelen nedeni ailede zorbalık yaşanmasıdır. Sonrasında ise öğrencinin güçlü, sert, üstün görünme çabası gelmektedir. Bunların yanı sıra, arkadaş çevresi, internet/sosyal medya etkisi, daha önce akran zorbalığına maruz kalınması ve zorbalık yapılan öğrencinin yalnız olması gibi nedenler aktarılmıştır. Akpınar ve Akpınar (2022) araştırmalarında zorbalık davranışlarının en çok aile ve sosyal çevre kaynaklığı olduğunu aktarmışlardır. Sağır ve Keskin (2023)'de benzer şekilde zorbalık davranışlarının en önemli nedenlerinin aile kaynaklı olduğunu aktarmışlardır. Bu bulgular, akran zorbalığına müdahalede sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda aile, sosyal çevre ve dijital platformlar gibi geniş perspektiflerin de göz önünde bulundurulması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığı yaşayan çocukların sosyal becerilerinin etkileme durumlarına göre, en çok içine kapanma durumunun yaşandığı belirlenmiştir. Sonrasında ise sosyal ilişkilerde zayıflama eğiliminin olduğu görülmüştür. Bunların yanı sıra, özgüvende azalma, kendini ifade etmede zorlanma ve korku içinde yaşanma gibi durumların da yaşandığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, akran zorbalığına maruz kalan çocukların psikososyal gelişimlerindeki olumsuz etkilerin çeşitli boyutlarda görüldüğünü ve bu durumların çocukların genel yaşam kalitesini etkilediğini vurgulamaktadır. Literatürde yapılan araştırmalarda, akranları tarafından zorbalığa uğrayan çocukların sosyal becerilerde yetersiz olduğu (Farmer ve ark., 2002), bu yetersizlikleri sebebiyle yaşlıları tarafından kabul edilmeme, okul uyum sorunu, öfke kontrol güçlüğü ve kişiler arası ilişkilerde problem yaşadıkları tespit edilmiştir (Johnson ve Johnson, 1993; Antia, 1993; Farmer vd., 2011).

Akran zorbalığı mağduru öğrencilerin sosyal en çok içine kapanma durumunun yaşandığı belirlenmiştir. Sonrasında ise öğrencilerin yaşama sevinçlerinde azalma olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerde ayrıca kendilerini toplumdan soyutlama davranışı, özgüven kaybı ve kendini ifade etmekte zorlanma davranışlarının da yaşandığı aktarılmıştır. Bulgular, akran zorbalığına maruz

kalan öğrencilerin duygusal ve sosyal refahlarının olumsuz yönde etkilendiğini göstermekte, bu durumun öğrencilerin genel yaşam deneyimlerini olumsuz etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Ünalı (2010) araştırmasında, zorbalık davranışlarına maruz kalan mağdurların, endişeli, kaygılı ve kendilerine güvenleri düşük olduğunu aktarmıştır.

Akran ilişkilerini güçlendirmek ve zorbalığı önlemek amacıyla öğretmenler en çok, öğrencilerin empati kurmalarını sağlamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Sonrasında akranlarla olumlu ilişkiler oluşturmak adına etkinlikler yapma, zorbalık konusunda eğitim verme ve rehberlik servisine yönlendirme kodları öne çıkmıştır. Ayrıca bazı öğretmenler öğrencilerle sürekli iletişim halinde olduklarını ve zorbalığa uğrayan öğrencilerin özgüvenleri geliştirecek etkinlikler yaptıklarını da aktarmışlardır. Bu bulgular, öğretmenlerin sadece zorbalıkla mücadele etmekle kalmayıp aynı zamanda öğrenciler arasındaki ilişkileri güçlendirmeye yönelik çeşitli yaklaşımlar benimsediklerini göstermektedir. İletişim, empati ve özgüven geliştirme odaklı bu stratejiler, okul ortamında olumlu sosyal etkileşimleri teşvik ederek akran zorbalığını azaltmada etkili bir rol oynayabilir. Johnson (2009) araştırmasında öğretmenlerle olumlu ilişkilerin öğrenciler arasındaki akran zorbalığını azalttığı yönünde sonuçlara ulaşmıştır. Benzer şekilde Osterman (2000) da öğretmenlerden görülen desteğin öğrencilerin okula bağlılıkları üzerinde doğrudan etkisi olduğunu ve zorbalığı azaltıcı etkisinin olduğunu aktarmıştır. Allen (2010) de öğretmenin öğrencilerle olan olumlu iletişimlerinin, zorbalık ve sınıfın sosyal yapısı arasında birbirini yakından etkileyen karşılıklı bir etkileşim olduğunu aktarmıştır.

Öğretmenler akran zorbalığını önlemek için en çok veliler ile birlikte hareket ettiklerini aktarmışlardır. Bunun yanı sıra ailelerin çocukları ile daha fazla iletişim kurmalarının sağlanması, rehberlik ile iş birliği içerisinde olmalarının sağlanması ve velilerin akran zorbalığı konusunda bilgilendirilmesi gibi yöntemlerin uygulandığı belirlenmiştir. Bu bağlamda elde edilen bulgular, akran zorbalığının önlenmesinde okul ve aile işbirliğinin kilit bir faktör olduğunu vurgulayarak, bu alandaki mücadelede paydaşlar arasında güçlü bir iletişim ve koordinasyonun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sağır ve Keskin (2023), öğretmenlerin zorbalıkla başa çıkmak için başvurdukları kaynakların okul rehberlik servisi olduğunu belirtmişlerdir.

Bu çalışmada, öğretmen görüşlerine dayanarak, akran zorbalığına maruz kalan çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurma becerilerinin etkilenme durumunu değerlendirmiş ve öğrencilerde kendilerini ifade etmekte zorlanma belirtilerinin en yaygın olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca, öğretmenlerin gözlemlerine göre, bu çocukların genellikle içe kapanma eğiliminde oldukları ve

arkadaşlık kurmada zorluk yaşadıkları belirtilmiştir. Bazı öğretmenler ise bu öğrencilerin daha agresif bir davranış sergilediklerini ifade etmiştir. Bu sonuçlar, akran zorbalığına maruz kalan çocukların sosyal becerilerindeki olumsuz etkilerin çeşitliliğini vurgulayarak, öğrencilerin bu deneyimlerle başa çıkma biçimlerindeki çeşitlenmeye dikkat çekmektedir. Gökler (2009) zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, arkadaş kurmakta zorlandıklarını, düşük özsaygılarının olduğunu belirtmiştir. Olweus (1993) ise öğrencilerin yalnızlaştığını aktarmıştır. Hodges ve Perry'ye (1999) göre akran zorbalığına maruz kalmanın en önde gelen etkisi arkadaş sayısının azalması şeklindedir.

Öğretmen görüşlerine göre akran zorbalığının önlenmesi için yapılması gerekenler konusunda farklı önerilerin olduğu görülmüştür. En çok öne çıkan öneri, zorbalık konusunda eğitim verilmesidir. Sonrasında ailelerin zorbalık konusunda bilinçlendirilmeleri ve çocuklarla daha fazla iletişim kurulması, dinlenilmesi gelmektedir. Bunların dışında okul-aile-öğretmen iş birliği yapılmasının da zorbalığın önlenmesinde etkili olabileceği görüşünü savunan 4 öğretmen vardır. Çubukçu ve Dönmez (2012) ve Sağır ve Keskin (2023)'da araştırmalarında akran zorbalığının önlenmesi için en başta eğitim verilmesinin gerekliliğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra taraflarla iş birliğinin öneminden de bahsetmişlerdir.

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak, akran zorbalığına maruz kalan çocukların iletişim becerilerindeki zorlanmaları göz önüne alınarak, okullarda öğrencilere sosyal beceri geliştirme programları entegre edilerek bireysel destek sağlanabilir. Ayrıca, öğrencilere duygusal ve sosyal yönden destek sunan okul rehberlik servisleri ile işbirliği güçlendirilmeli, aileler de zorbalık konusunda bilinçlendirilerek çocuklarıyla iletişimi artırma konusunda teşvik edilmelidir. Bu önlemlerin, akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin sosyal uyumlarını güçlendirmeye ve olumsuz etkileri en aza indirmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

Akkaya, M. (2021). Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Akran Zorbalığı Ve Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki: Konya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kto Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.

Akpınar, A., & Akpınar, A. (2022). İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığına Dair Öğretmen Görüşleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(9), 215-231.

- Allen, K. P. (2010). Classroom management, bullying and teacher practices. *The Professional Educator*, 34 (1), 1- 15.
- Antia, S.D. (1993). Promoting Social Interaction between Young Children with Hearing Impairments and Their Peers. *Exceptional Children*. 60(3).
- Aslan, S. ve Aşıcı, H. (2011). Ergenlerde okul zorbalığının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 71-83.
- Ayas, T. & Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 316-324.
- Beşel, M.C. (2023). Akran Zorbalığıyla Başa Çıkma Sosyal Beceri Temelli Psikoeğitim Programının Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Boulton, M. J., & Smith, P. K. (1994). Bully/victim problems in middle-school children: Stability, self-perceived competence, peer perceptions and peer acceptance. *British journal of developmental psychology*, 12(3), 315-329.
- Craig, W. M., & Pepler, D. J. (2003). Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. *The Canadian journal of psychiatry*, 48(9), 577-582.
- Çubukçu, Z., ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkma yöntemleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 18(1), 37-46.
- Farmer, T. W., Hamm, J. V., Leung, M.C., Lambert, K. & Gravelle, M. (2011). Early adolescent peer ecologies in rural communities: Bullying in schools that do and do not have a transition during the middle grades. *J Youth Adolescence*, 1106- 1117
- Farmer, T.W., Leung, M.C., Pearl, R., Rodkin, P.C., Cadwallader, T.W., Van Acker, R. (2002). Deviant or diverse groups? The peer affiliation of aggressive elementary students. *Journal of Educational Psychology*, 94, 611-620.
- Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*,. 6(2).
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1993). Social skills intervention guide: Systematic approaches to social skills training. *Special Services in the Schools*, 8(1), 137-158.
- Gresham, F. M., Elliott, S. N., Vance, M. J., & Cook, C. R. (2011). Comparability of the Social Skills Rating System to the Social Skills Improvement System: Content and psychometric comparisons across elementary and secondary age levels. *School Psychology Quarterly*, 26(1), 27.

- Güdük, A. H. (2008). Farklı eğitim programlarına devam eden lise 11. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba davranışları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, T.C. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ank
- Hodges, E.V.E., and Perry D. G. (1999). Personal and interpersonal antecedents and consequences of victimization by peers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (4), 677-685
- Johnson, S. L. (2009). Improving the school environment to reduce school violence: A Review of the literature. *Journal of School Health*, 79 (10), 451- 465.
- Johnson, W. L. & Johnson, A. M. (1993). Validity of the Quality of School Life Scale: A primary and second-order factor analysis. *Educational and Psychological Measurement*, 53, 145-153.
- Juvonen, J., Graham, S., & Schuster, M. A. (2003). Bullying among young adolescents: The strong, the weak, and the troubled. *Pediatrics*, 112(6), 1231-1237.
- Klomek, A. B., Marrocco, F., Kleinman, M., Schonfeld, I. S., & Gould, M. S. (2007). Bullying, depression, and suicidality in adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 46(1), 40-49.
- Libet, J. M., & Lewinsohn, P. M. (1973). Concept of social skill with special reference to the behavior of depressed persons. *Journal of Consulting and clinical psychology*, 40(2), 304.
- Olweus, D. (1993). *Bullying in school: What we know and what we can do*. Oxford. UK: Blackwell.
- Olweus, D. (2010). Bullying in schools: Facts and intervention. *Kriminalistik*, 64(6), 351-61.
- Olweus, D., Limber, S., & Mihalic, S. F. (1999). Blueprints for violence prevention, book nine: Bullying prevention program. Boulder, CO: Center for the Study and Prevention of Violence, 12(6), 256-273.
- Osterman, F. K. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70 (3), 323-367.
- Perren, S., & Alsaker, F. D. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten. *Journal of child psychology and psychiatry*, 47(1), 45-57.
- Qutoshi, S. B. (2018). Phenomenology: A philosophy and method of inquiry. *Journal of Education and Educational Development*, 5(1), 215-222.
- Sağır, E., & Keskin, B. (2023). Okullarda Akran Zorbalığı Yönetiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Belirlenmesi. *Academic Social Resources Journal*, 8(45), 1989-1998.

Shepherd, G. (1983). Introduction. Developments in Social Skills Training (1-17). S.Spence & G. Shepherd (Eds.), New York: Academic Press.

Ünalmiş, M. (2010). Lise 1, sınıf öğrencilerinin zorba/ kurban davranışları ile sosyal beceri ve şiddete yönelik tutumları. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Vanderbilt, D., & Augustyn, M. (2010). The effects of bullying. Paediatrics and child health, 20(7), 315-320.

Yıldırım, M. (2006). Sosyal beceri eğitiminin lise 2. sınıf öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.